

HET LEERGELD BETAALD

door Mr. H. H. Bos

Verantwoording en inleiding

De redactie van het MAB heeft mij verzocht in de serie artikelen over de accountantsopleiding de „stem van de opgeleiden” in enkele bijdragen te vertolken. Daarbij werd gesuggereerd gebruik te maken van het middel van interviews om inzicht te verwerven in opvattingen en gedachten, die leven bij hen, die momenteel de accountantsopleiding volgen, resp. die deze nog niet zo lang geleden hebben voltooid.

Een dergelijk verzoek is gemakkelijker gedaan dan uitgevoerd, en het heeft mij dan ook de nodige hoofdbreken gekost voordat ik een redelijke set-up voor dit doel had gevonden. Overeenkomstig de verlangens van de redactie heb ik gekozen voor het interviewen van drie personen, die de NIVRA-opleiding volgen of volgden, en eveneens drie personen, die het universitair accountantsexamen zullen afleggen, resp. hebben afgelegd. Voor elk van deze categorieën vonden interviews plaats in relatie tot een bepaalde fase ten opzichte van de gevolgde studie, t.w. één, die enkele jaren „onderweg” is; één die in de eindfase van de studie verkeert en één die ongeveer vijf jaren geleden is afgestudeerd. Met elk van hen heb ik vrij uitvoerige gesprekken gehad, waaraan zij zich met grote bereidwilligheid hebben onderworpen. De keuze van de personen is zuiver willekeurig geweest. Ik heb op dit punt veel medewerking gehad van de zijde van de Vereniging van Accountancy Studenten, die mij voldoende namen van gesprekspartners heeft opgeleverd.

De aldus verzamelde informatie bundelen en rubriceren heeft plaatsgevonden in de wetenschap, dat daaruit nooit de pretentie kan voortvloeien, dat ik „de” stem van „de” studenten en/of afgestudeerden weergeef, doch slechts de stem van enkelen in hun onderlinge vergelijking. Aan hen heb ik vrijwel identieke vragen gesteld, waarop zij onomwonden hebben gereageerd. De gesprekken hebben zich in een prettige sfeer in de eigen omgeving van de geïnterviewden afgespeeld. Ik ben hen erkentelijk voor hun bereidheid zich daaraan te onderwerpen. Zij hebben mij aldus in staat gesteld als amateur-reporter een bijdrage te geven aan de onderhavige serie.

Dit eerste artikel is gewijd aan de interviews, die - medio 1977 - met personen uit de NIVRA-opleiding hebben plaatsgevonden. Dat waren achtereenvolgens:

- A. *H. van Herwijnen* te Zeist,
afgestudeerd in december 1972,
volgde de oude structuur van vóór 1962;
- B. *R. Maarschalkerweerd* te Schoonhoven,
inmiddels afgestudeerd,
volgde de oude structuur van 1962;

C. *H. Kleine Kalvenaar te Son,*

studerend voor het NIVRA in de nieuwe structuur van 1972,
gevorderd tot Leer van de Administratieve Organisatie.

Hieronder volgt de weergave van de aan hen gestelde vragen met de daarop door hen gegeven antwoorden.

1. *Waarom bent u accountancy bij het NIVRA gaan studeren?*

A: Wilde aanvankelijk geologie studeren; werkte tijdens militaire dienst bij de militaire administratie. Deze aanraking, gecombineerd met voorlichting over het accountantsberoep door derden (familie) en privé-omstandigheden, hebben de doorslag gegeven voor deze keuze.

B: Wilde eerst arts worden; ging toch als werkstudent naar de NEH; deze combinatie (werken en studeren) lukte niet. Deze ervaring, samen met school- en relatieadviezen, alsmede de wens om het accountantsdiploma te behalen, hebben zijn keuze op de NIVRA-opleiding doen vallen.

C: Is begonnen te werken in een administratieve functie; kon studiebeurs krijgen voor KEH. Zijn gewend zijn aan salaris, de attractiviteit van een werk-studieverband (door hem ideaal geacht), interesse in zijn werk en zijn economische belangstelling hebben hem - na overleg met zijn werkgever - doen besluiten de NIVRA-opleiding te gaan volgen.

Uit deze antwoorden leid ik af, dat de motieven om accountancy bij het NIVRA te gaan studeren, van uiteenlopende aard zijn en dat de motivatie per student uit verschillende componenten is opgebouwd. De mogelijkheid welke deze opleiding biedt blijkt na recommandatie door anderen veelal een soort eye-opener te zijn, welke aanvankelijk niet binnen hun gezichtsveld heeft gelegen. De eerste interessen van A en B lagen immers duidelijk in een andere richting. Bij C lag de keuze meer in het verlengde van het arbeidsterrein, waarop hij zich is gaan begeven.

2. *Vindt u de NIVRA-studie zwaar?*

A: Wel zwaar, niet te zwaar. Het werken wordt goed betaald, de studie biedt veel perspectief. Ik ben een practicus en heb er altijd veel plezier in gehad. Ik heb ook tijd voor andere dingen genomen (sport en jeugdwerk). Voor het evenwicht in je leven is dat nodig. Het was een acceptabele situatie voor mijn gezin. Enige concrete bezwaar: onvoldoende tijd voor literatuurstudie.

B: Vrij zwaar, vooral in de eindfase. Ik besteedde weinig tijd aan hobbies (muziek, vissen, lezen), maar wisselde enige malen van werkkring. Dat laatste heeft mede in de hand gewerkt, dat ik er een soort stress situatie aan overhield. Ik weet dat anderen ook afknappers beleven, maar niemand laat dat blijken.

C: Zwaar, maar ik kon het aan door de vaksgewijze opbouw. Heb voldoende gelegenheid gevonden voor andere dingen (voetbal, trimmen en soms culturele). Ik heb er nooit iets voor laten staan. De weekeinden zijn altijd voor m'n gezin.

Allen beamen, dat de NIVRA-opleiding een redelijk zware studie is, maar

geen van hen heeft er bezigheden, waarvoor zij belangstelling hebben, voor opzij gezet. Dat dit bij B minder het geval is geweest en hij er naar zijn zeggen een beetje onderdoor is gegaan is wellicht meer te verklaren uit een zekere werkvispeltuurigheid. Overigens is het vóórkomen van stress situaties een punt, dat voor de beoordeling van de opleiding een aandachtspunt blijft.

3. *Hebt u ook interne cursussen (kantoor of dienst) gevolgd?*

- A: Altijd. Deze liepen parallel met de NIVRA-cursussen.
- B: Later in de opleiding. Ik vond ze nuttig, omdat ze niet tot het NIVRA-programma behoorden. Bij examens wordt van kandidaten meer kennis verwacht dan op basis van het leerstofpakket van het NIVRA aangenomen mag worden. NIVRA geeft een minimum. Daaruit zijn interne cursussen te verklaren. „Ergens anders” is beslist aanvulling nodig.
- C: Alleen op automatiseringsgebied. Praktijkoverleg vind ik een onmisbaar element in de vorming. NIVRA geeft de theorie. De praktijk kan geen onderdeel van leerproces vormen.

Deze antwoorden confronteren ons met een heel belangrijk punt, nl. de aard van de NIVRA-opleiding. De noodzaak van onderwijs naast deze opleiding leidt tot de vraag naar het waarom. Het valt buiten het bestek van dit artikel daar thans op in te gaan.

4. *Is er voldoende aansluiting tussen studie en praktijk en beantwoordt de studie aan de eisen van het beroep?*

- A: Aansluiting is onvoldoende. Ik vond enige compensatie in de interne cursussen, maar studenten voelen dit toch als een bezwaar. De NIVRA-opleiding is zuiver theoretisch.
- B: In beginsel is die aansluiting er, maar vooral in de tweede helft van de opleiding heb ik wel moeten „zwemmen”. Ik kreeg voldoende theoretische achtergrond om als deskundige te kunnen fungeren.
- C: Hangt af van de functie die men vervult. Aantal vakken is beperkt. Ik heb dat met praktische ervaring aangevuld. Wetenschappelijk bezien beantwoordt de studie wel aan de eisen van het beroep, maar ik mis de praktische invalshoek.

Ook hier enkele belangwekkende antwoorden, die het theoretisch karakter van de NIVRA-opleiding sterk onderlijnen en een aanwijzing geven in de richting van gebreken in de afstemming tussen theorie en praktijk. Evenzeer een aandachtspunt voor wie de NIVRA-opleiding ter harte gaat.

5. *Wat vindt u van de studieduur en het cursuspakket?*

- A: Ik heb niet veel overbodigs ontdekt, al zijn er vakken, die slecht in de markt liggen. De studie is wel lang, maar niet te lang. Een kortere studieduur zou licht tot verlaging van het kennisniveau leiden.

- B: Eigenlijk niet lang genoeg en de moeite waard om de kwalificatie te bereiken. Wellicht raadzaam aan het begin een geschiktheidstest te overwegen. Als je eraan begint moet je het afmaken; karakter en mentaliteit spelen een grote rol. En graag ook een tussenkwalificatie, want . . . tussen begin en eind ligt niets! In het cursuspakket mis ik commerciële economie, vind ik SE te uitgebreid (liever volstaan met highlights) en acht ik BE niet toereikend. Automatisering wordt erg stiefmoederlijk behandeld: je moet zoveel studeren buiten de cursussen om!
- C: Studie kan moeilijk korter. Ik besteed de meeste tijd aan vakken, die ik het meest nodig heb. Alle vakken zijn nodig, maar ik had graag wat meer marketing en commerciële economie gezien. Opmerking: je vergeet de leerstof gauw. Aan de case (algemeen deel) heb ik veel gehad. Ik prefereer een keuzerichting boven een slotexamen.

De antwoorden stemmen goedgevoel overeen. Op onderdelen van het cursuspakket zijn wat genuanceerde wensen, maar over het algemeen zit er toch wel in wat men nodig heeft en dat maakt de lengte van de studie blijkbaar niet zo problematisch. Het pleidooi voor een tussenkwalificatie vraagt m.i. bij de huidige stand van de opleiding een behandeling ten gronde.

6. Welk oordeel hebt u over de kwaliteit van de NIVRA-opleiding, het niveau van de docenten en de wijze van kennisoverdracht?

- A: Ik heb een positief oordeel over de kwaliteit. Die is in het algemeen goed. Ik heb slechte, maar ook uitstekende docenten gehad. Aan hun kwaliteit heb ik nooit getwijfeld. Zij beheersten hun vak en niet één was onder de maat. De kennisoverdracht zou beter kunnen. Je had lesbrievenvoorlezers, maar die merkten dat wel: het afnemend cursusbezoek was een boemerang-effect. Het lesgeven ex cathedra heeft bij mij wel gewerkt. Ook in het monoloog-model is via discussies inbreng van studenten te realiseren.
- B: Mijn oordeel over de kwaliteit is duidelijk positief, ondanks enkele gebreken en ondanks mijn persoonlijke ups en downs. Tussen docenten bestaan grote verschillen: er zijn goede en slechte. De lijn loopt dwars tussen beroepsdocenten en practici door. Voor sommigen kan didactische scholing nuttig zijn, anderen zijn geboren leermeesters. Je „hebt het of je hebt het niet”. De „hebbers” hoeven die scholing niet. Ik prefereer praktijkdocenten. Dat leidt gemakkelijker tot discussies en geeft een veel grotere betrokkenheid. Docenten moeten het vak vanuit de praktijk beheersen. Deze opleiding vergt pragmatische kennisoverdracht en niet vanuit de studeerkamer. Overigens: op de examens merk je pas welke docent goed en welke slecht is.
- C: De opleiding is kwalitatief goed, zowel wat leerstof als wat docenten betreft. In doorsnee heb ik goede docenten gehad. Er lopen wel eens slechte tussen door, maar daar staan heel goede tegenover. Niet voor allen acht ik begeleiding nodig. „Geboren docenten” doen het toch wel goed, zowel academische als niet academische. Voor de aanpak van de docenten heb ik meer waardering dan kritiek. Van docenten moet je iets kunnen leren. Didactische werkvormen laten mij koud. Als docenten maar goed overkomen.

Vele andere geluiden ten spijt moet geconstateerd worden, dat er een eensluidend positief oordeel wordt gegeven over de kwaliteit van de NIVRA-opleiding, dat het niveau van de docenten in doorsnee als goed wordt bestempeld, dat de noodzaak van didactische begeleiding slechts sporadisch door de respondenten wordt gevoeld en dat er een lichte voorkeur bij hen bestaat voor praktijkdocenten. We moeten ver teruggaan om anderen zo'n pluim op de NIVRA-opleiding te zien zetten!

7. *Bestaat er een band tussen de studerenden, die de NIVRA opleiding volgen en hebt u een visie over de begeleiding, die hen vanwege de beroepsorganisatie wordt gegeven?*

- A: Tussen de studerenden bestaat geen band; er is geen groepsvorming. Je studeert geïsoleerd. Later, bij de specifieke deskundigheidsvakken, ontstaat die behoefte wel. Dan zoek je anderen op. Met de begeleiding heb ik nooit problemen gehad. Ik heb er wel eens verhalen over gehoord, maar daar moet je voorzichtig mee zijn. Ik heb wel begrip voor het hanteren van strakke eisen door de organisatie.
- B: Van een band tussen studerenden heb ik nooit iets gemerkt. De studerenden vormen een onsamenhangend geheel. Je loopt nooit helemaal samen gelijk op. De aard van de opleiding werkt dit niet in de hand. Bovendien: de accountant (óók in de voorfase) is individualist en alleen studeren heeft beslist voordelen. De organisatie hanteert een strak systeem. Ik heb daar wel problemen mee gehad. In bepaalde opzichten heb ik mij zelfs wel eens benadeeld gevoeld. Maar er waren ook positieve ervaringen.
- C: Ik heb geen contacten met andere studerenden. Dat voel ik niet als een gebrek. De werksituatie vangt veel op. Individueel studeren betekent ook: intensiever studeren. Wat de begeleiding betreft heb ik goede ervaringen. Zelf heb ik geen klachten, al weet ik dat anderen die wel hebben. Voor het handhaven van bepaalde regels door de organisatie heb ik volledig begrip.

Uit deze reacties blijkt, dat het studeren bij het NIVRA als een soort individuele zaak wordt ervaren. Men studeert geïsoleerd en vindt dat in de situatie, waarin men wordt opgeleid, een natuurlijke en aanvaardbare zaak. Aan dit aspect mag bepaald niet voorbijgelopen worden.

De persoonlijke ervaringen met betrekking tot de begeleiding vanuit de organisatie zijn duidelijk verschillend. Zij rechtvaardigen echter niet de conclusie, dat deze begeleiding niet goed zou zijn. Voorshands ben ik geneigd de gemengde gevoelens te relateren aan beslissingen, die op incidentele gevallen betrekking hebben.

8. *Welke doelstelling moet de NIVRA-opleiding hebben?*

- A: Primair een opleiding voor controledeskundige; daarnaast is het geven van een aanzet voor verdergaande studie op deelgebieden middels accent-richtingen een goede zaak.
- B: Een all round doelstelling en niet alleen gericht op de certificerende functie. Een breed kader dus. Controleleer als vak is ook voor andere functies uiterst

nuttig. Het fungeren van veel RA's in andere hoge maatschappelijke posities is daarvoor het bewijs.

C: Op de controlefunctie gericht; dat is het meest essentiële van de opleiding.

Hier divergeren de respondenten: twee zien de controledeskundigheid als doelstelling, één is voorstander van een algemeen gerichte doelstelling. Het lijkt mij moeilijk, dat een duidelijk gespecialiseerd beroep een algemene doelstelling in zijn vaandel kan schrijven. Die taak heeft de wetgever ook niet aan de beroepsorganisatie gegeven.

9. *Bent u lid van de VAS (geweest) en hoe denkt u over deze organisatie?*

A: Nee, geen lid geweest. Ik merk ook niets van een relatie tussen VAS en afgestudeerden. Doelstelling van de VAS behoort te zijn: zich met algemene zaken van het accountantsonderwijs bezig te houden, maar niet met de inhoudelijke aspecten daarvan.

B: Ja, ik ben actief lid geweest. Mijn opvatting is, dat de VAS zich puur met behartiging van onderwijsbelangen moet bezighouden, d.w.z. meedenken en meepraten, maar niet meebeslissen. Onjuist vind ik het behartigen van werknemersbelangen. Hoort bij de vakbonden thuis.

C: Ja, op verzoek. Ik vind, dat de VAS een nuttige functie heeft wat de studiebelangen betreft. Samen heb je meer kracht. De materiële belangen komen op de laatste plaats. Ik vind dat de VAS te veel overdrijft.

Mij dunkt, de opvattingen zijn duidelijk: de VAS moet zich beperken tot onderwijsaangelegenheden. In dat opzicht kan zij nuttig en constructief werk doen. Wat daarbuiten ligt behoort niet tot haar ressort.

10. *Als u opnieuw voor de keuze zou staan van een accountantsopleiding, zoudt u dan de NIVRA-opleiding weer volgen?*

A: Met wat ik nu weet zou ik bij wijze van uitdaging waarschijnlijk voor de universitaire weg kiezen. Beslist niet vanwege slechte ervaringen bij de NIVRA-opleiding, maar meer als een avontuur „om het eens van de andere kant te bekijken”. Maar bij een identieke uitgangssituatie is de NIVRA-opleiding mij net zo lief en voor praktisch ingestelde mensen wellicht de beste keuze.

B: Ik zou kiezen voor de universitaire opleiding. Uitsluitend om onderwijstechnologische redenen. Maar dan wel onder de voorwaarde, dat alle vakken - ook in de pre-doctorale fase - door praktijkdocenten worden gegeven.

C: Volmondig ja. Ik acht de NIVRA-opleiding ideaal als combinatie van studie en praktijk. Zo'n opleiding is onmisbaar, juist omdat men vrij geïsoleerd werkt en studeert.

Drie hoofden, drie zinnen. Eén wil het W.O. avonturen, één wil het W.O. voorwaardelijk volgen, en één zegt: de NIVRA-opleiding vind ik ideaal.

11. *Hoe ziet u de toekomst van de NIVRA-opleiding?*

- A: Er moet afstemming komen tussen NIVRA-opleiding en HEAO. Het HEAO wordt steeds belangrijker als voorportaal voor de accountantsopleiding, ook nu de opleiding voor accountant-administratieconsulent aan dit onderwijstype een plaats gaat krijgen. Tenslotte vind ik het ontbreken van een tussendiploma een gemis, al heb ik er niet wakker van gelegen.
- B: Het beroep moet de opleiding blijven reguleren (eisen en normen vaststellen). Dat is een „must” als het beroep zichzelf wil handhaven. Alleen het NIVRA kan dat. Wellicht zou er een W.O.-opleiding moeten komen, die onder auspiciën van het NIVRA staat. De VAS-nota („Haalt de NIVRA-opleiding 1984?”) is erg radicaal geschreven. Als zwaardere VAS-mensen die hadden geschreven, zou er een meer reële visie uitgekomen zijn.
- C: De NIVRA-opleiding moet blijven. Regelmatige aanpassing is noodzakelijk. Ik ben tegen een uitsluitende dagopleiding. De huidige opleiding is voor bepaalde groepen onmisbaar. Dat maakt het nodig dat zij 1984 en veel later haalt.

Nu de toekomstige ontwikkeling van het accountantsonderwijs mede een onderwerp van bespreking vormt in de beleidsvormende NIVRA-organen, wil ik mij te dezer plaatse onthouden van het geven van commentaar op deze antwoorden. Er is veel over te zeggen overigens! In een volgend artikel behandel ik de universitaire accountantsopleiding.